

Övergrepp mot sköra äldre

Johanna Simmons

ST-läkare geriatrik, Adj universitetslektor, HMM, LiU
Medicinska och geriatriska akutkliniken, US

Johanna.simmons@regionostergotland.se

REAGERA

Responding to elder abuse
in geriatric care

Forskningsprojekt som syftar till att vi inom vården ska bli bättre på att upptäcka och hjälpa äldre personer som är eller har varit utsatta för olika typer av övergrepp

www.liu.se/forskning/reagera

2017-2021 Finansieras av Brottsofferfonden och Region Östergötland (ALF)
2021-2024 Finansieras av Familjen Kamprads stiftelse och FORSS

Äldres utsatthet unikt?

Dåligt studerat

Delvis andra förutsättningar

- Utsatthet och beroendeställning
- Fler/andra utövare (bl.a. vuxna barn, vårdpersonal)
- (Delvis) andra konsekvenser
- Kan behöva andra typer av insatser än yngre

Definition övergrepp mot äldre

*”... en enstaka eller upprepad handling, eller **frånvaro** av önskvärd/lämplig handling, som utförs inom ett förhållande där det finns en **förväntan på förtroende** och som förorsakar skada eller smärta hos en äldre person...*

*...Denna handling kan vara fysisk, psykologisk/känslomässig, sexuell, finansiell eller helt enkelt återspegla **avsiktlig** eller **oavsiktlig försummelse**.”*

Torontodeklarationen (WHO)

Förekomst: Samhällsurval

Något övergrepp senaste 12 mån: 15.7% (12.8-19.3)

- Psykiskt: 11.6% (8.1-16.3)
- Finansiellt 6.8% (5.0-9.2)
- Försummelse 4.2% (2.1-8.1)
- Fysiskt 2.6% (1.6-4.4)
- Sexuellt 0.9 (0.6-1.4)

Yon, Y., et al., *Elder abuse prevalence in community settings: a systematic review and meta-analysis. The Lancet Global Health, 2017. 5(2): p. e147-e156.*

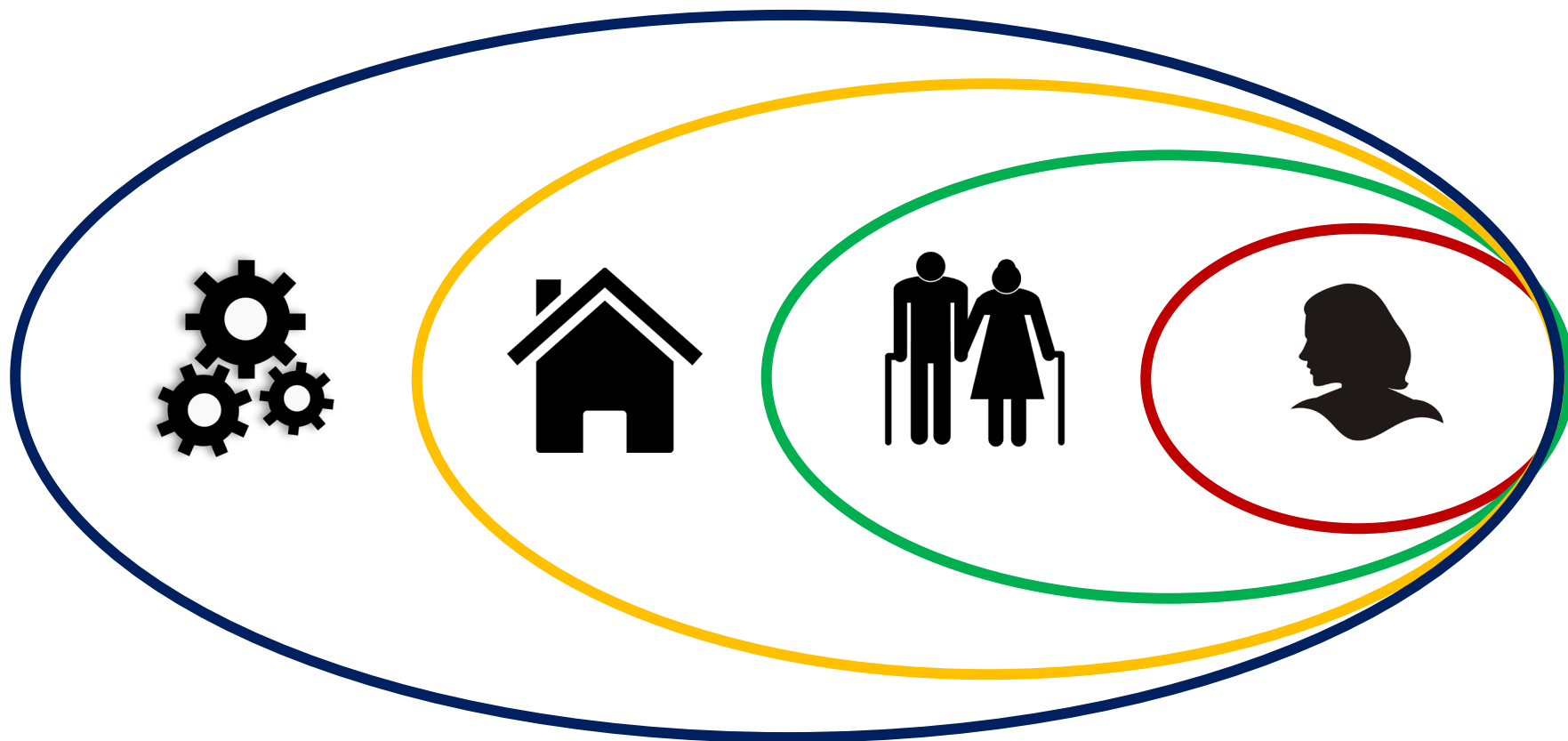
Förekomst: Särskilt boende (globalt)

	Äldre själva eller anhöriga rapporterar	Personal rapporterar
Psykiskt	33.4% (6.3-78.9)	32.5% (16.1-54.6)
Fysiskt	14.1% (1.9-58.3)	9.3% (4.4-18.4)
Sexuellt	1.9% (0.03-59.2)	0.7% (0.04-11.7)
Finansiellt	13.8% (0.7-78.3)	
Försummelse	11.6% (0,4-81.8)	12.0% (2.6-41.4)

Yon, Y., et al., *The prevalence of elder abuse in institutional settings: a systematic review and meta-analysis. European Journal of Public Health, 2018. 29(1): p. 58-67.*

Ekologisk modell

Fritt efter Bronfenbrenner (1979, 1989), Heise (1998) mfl.

Individnivå

Tidigare utsatthet

Kognitiv svikt

Låg ADL

Fysisk sjukdom

Kön?

Ekonomi

Psykisk sjukdom

Skörhet?

Missbruk

Ålder?

Skörhet som riskfaktor?

Frailty phenotype ≥ 3 (0-5)

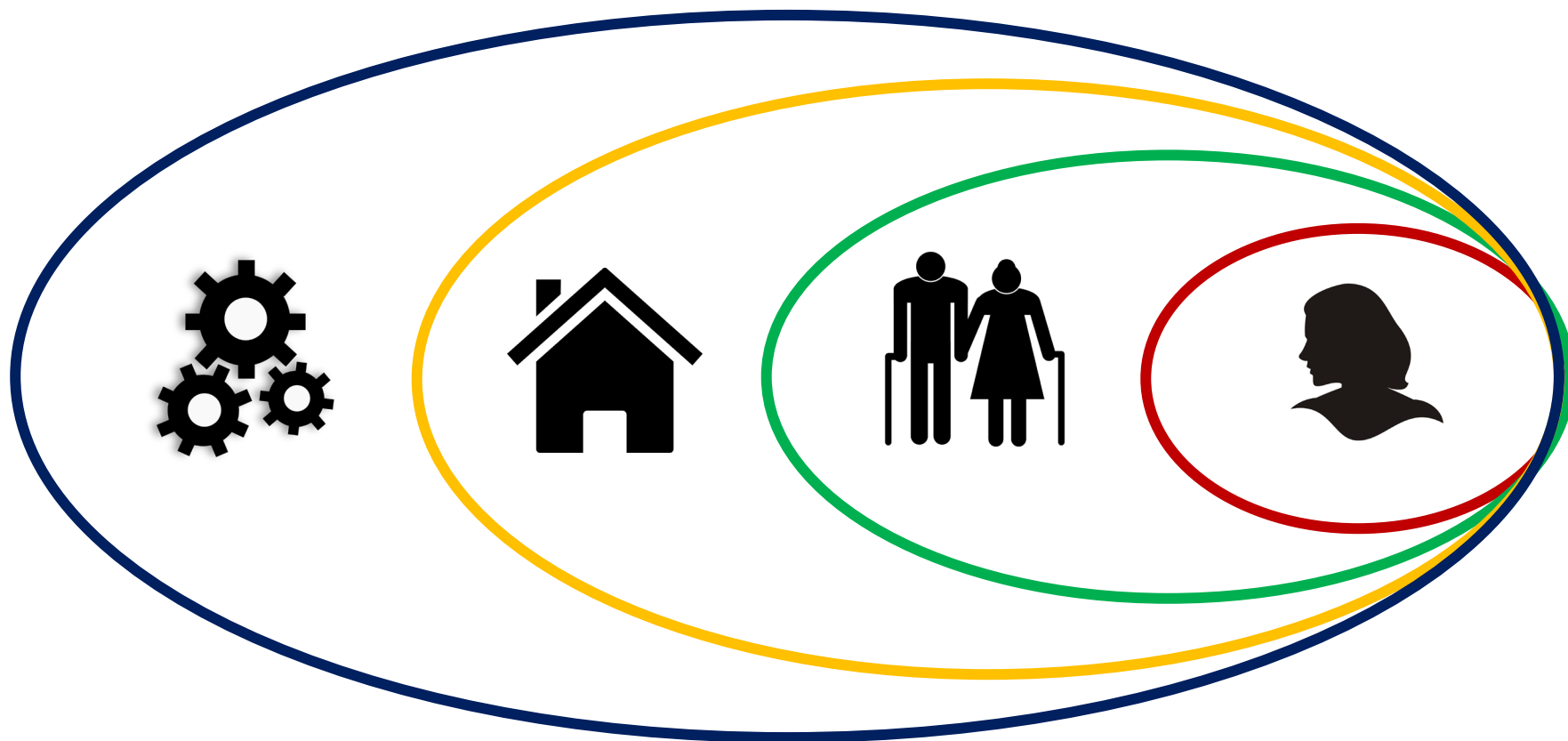
Något övergrepp	- Adj OR 2.5 p=0.01
Sexuellt/Fysiskt/Psykiskt	- Adj OR 2.5 P=0.02
Finansiellt	- Adj OR 2.8 p=0.06
Försummelse	- Adj OR 2.5 p=0.26

Obs:

- Effektmodifering av depression
- Ej tillräckligt hög power i studien för att kunna säga något säkert om finansiella övergrepp och försummelse.

Ekologisk modell

Fritt efter Bronfenbrenner (1979, 1989), Heise (1998) mfl.

Konsekvenser

Ökad mortalitet

Fysisk ohälsa

Kronisk smärta

Högt blodtryck

Hjärtproblem

Ångest

Depression

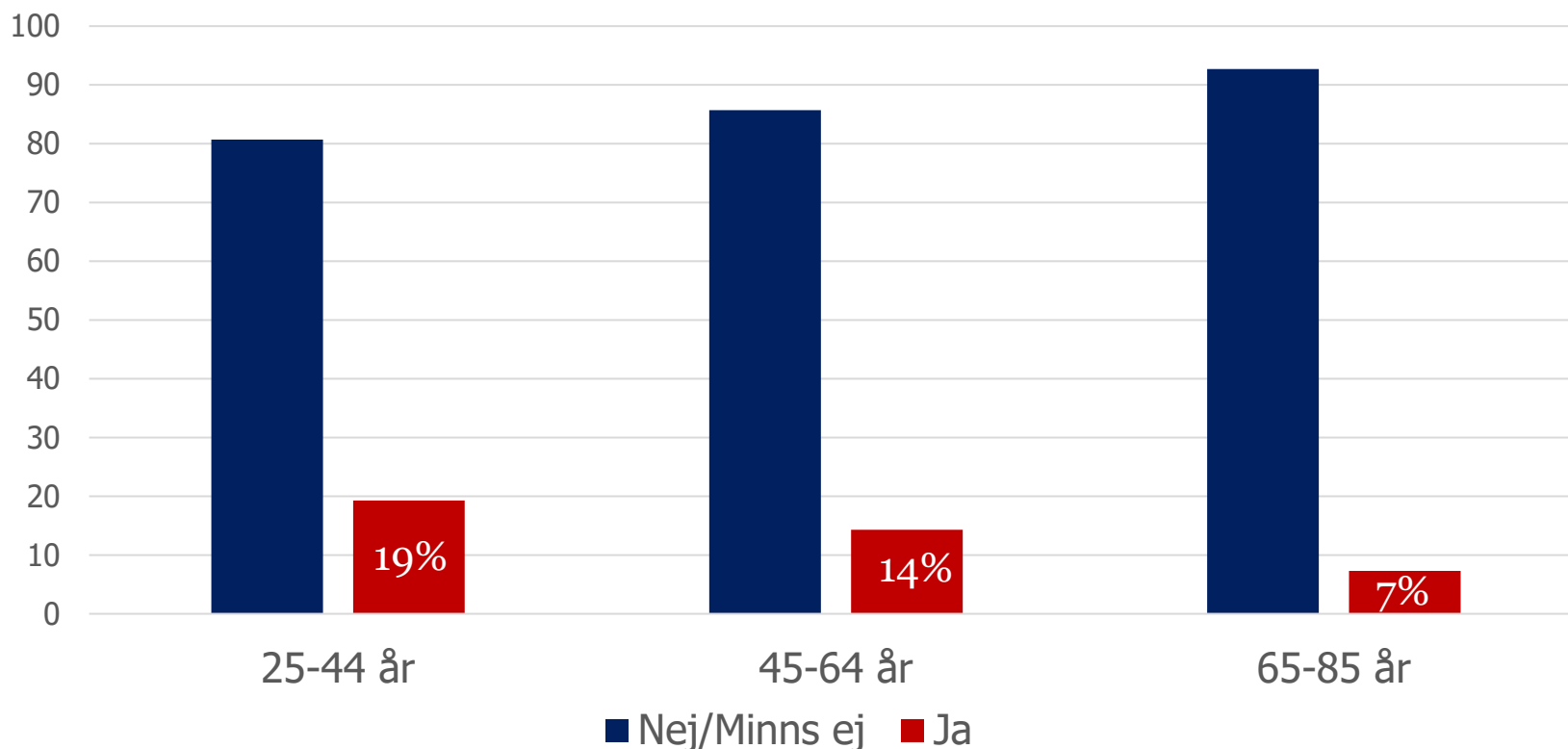
Ökad risk att bli inlagd på sjukhus

Ökad risk att flytta till särskilt boende

Andel utsatta som fått frågor i vården

Fysiskt, sexuellt, psykiskt våld, n totalt=1503, n utsatta=517 (35%)

Simmons & Swahnberg 2020 Characteristics Associated With Being Asked About Violence Victimization in Health Care: A Swedish Random Population Study

SOSFS 2014:4

9 § Om en vuxen **visar symtom eller tecken som väcker misstanke** om att hon eller han har utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, ska vårdgivaren se till att **hälso- och sjukvårdspersonalen frågar den vuxne i enrum om orsaken till symtomen eller tecknen**. Om misstanke kvarstår om våld eller andra övergrepp, ska vårdgivaren se till att personalen

1. tar reda på om det **finns barn** i den vuxnes familj,
2. gör en **anmälan** till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), om det finns barn i familjen,
3. **informerar om möjligheten till vård och omvårdnad** från hälso- och sjukvården eller stöd och hjälp från socialtjänsten och frivilligorganisationer, och
4. **beaktar vilka behov den vuxne kan ha** av vård såväl fysiskt som psykiskt med anledning av våldet.

Ovanligt att man berättar spontant, men
många vill få frågor.

Att vilja se, vilja veta och våga fråga!

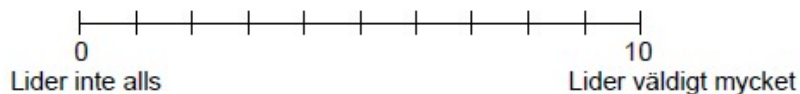

ÄLDRE PERSONERS UTSATTHET GENOM LIVET

Det är ganska vanligt att man under sitt liv blir utsatta för negativa handlingar från närstående, personal inom vård och omsorg eller andra personer. Att ha sådana erfarenheter kan påverka hälsan negativt, även om det var länge sedan det hände. Vi vill därför be dig svara på följande frågor:

	JA	NEJ
1. Har du känt dig illa till mods med, eller rädd för någon närstående eller personal inom vård och omsorg?	☐	☐
2. Har någon återkommande talat nedvärderande till dig eller försökt trycka ner, förnedra eller förödmjuka dig?	☐	☐
3. Har någon försökt kontrollera dig, begränsa din kontakt med andra eller bestämma vad du får och inte får göra?	☐	☐
4. Har någon hotat att skada dig eller någon/något du bryr dig om, t.ex. andra personer, husdjur eller saker?	☐	☐
5. Har någon närstående eller personal inom vård och omsorg utnyttjat dig ekonomiskt, t.ex. stulit från dig, tagit kontroll över din ekonomi eller lurat/pressat dig på pengar eller saker?	☐	☐
6. Har du blivit utsatt för någon form av fysiskt våld, t.ex. blivit knuffad, nypt, fasthållen, slagen eller sparkad?	☐	☐
7. Har du blivit utsatt för någon form av sexuellt övergrepp, t.ex. att någon tagit på din kropp mot din vilja eller tvingat dig till sexuella handlingar?	☐	☐
8. Har det hänt att du inte har fått hjälp som du behövde, t.ex. med att ta din medicin, att komma till toaletten, att komma upp ur sängen, klä dig eller få mat/dryck?	☐	☐
9. Har närstående eller personal inom vård och omsorg som skulle hjälpa dig behandlat dig illa, t.ex. talat nedvärderande till dig eller varit hårdhänt?	☐	☐

10. Hur mycket lider du idag av det du varit utsatt för? (sätt ett kryss på skalan)

REAGERA-S

www.liu.se/forskning/reagera

Finns översatt till:

- Arabiska
- Bosniska
- Engelska
- Franska
- Kroatiska
- Persiska
- Polska
- Serbiska
- Somaliska
- Spanska

